

## ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

УДК 908(477.54-22Рогань)''17/18''(091)

<http://doi.org/10.5281/zenodo.2600724>

Бадєєва Л.І.

Харківський національний  
університет радіоелектроніки

### РОГАНЬ У XVIII–XIX ст.

Населений пункт Рогань з часу заснування був поміщицьким селом, але мав характер слободи. З 80-х років XVIII ст. Рогань стала кріпосним селом князів Кантемірів, пізніше – Пасеків і князя Шаховського. У другій половині XIX ст. мешканці Рогані частково стають найманими робітниками місцевої фабрики чи харківських підприємств. Але до початку Першої світової війни головним заняттям мешканців Рогані залишається землеробство.

Ключові слова: слобода, село, річка, землеробство, фабрика, Кантеміри, Пессеки.

Населённый пункт Рогань со времени своего возникновения был помещицким селом и первые полвека имел характер слободы. С 80-х лет XVIII века Рогань превратилась в крепостное село князей Кантемиров, позднее – Пасеков и князя Шаховского. Во второй половине XIX ст. жители Рогани частично становятся наёмными работниками местной фабрики или харьковских предприятий. Но до начала Первой мировой войны основным занятием жителей Рогани остаётся земледелие.

Ключевые слова: слобода, село, река, земледелие, фабрика, Кантемиры, Пасеки.

The theme of work is an essay on the history of the village Rohan. The source base, unfortunately, is limited to episodic news, which complicates the reproduction of theme in stages of the village history in the 18th-19th centuries. The basis of the theme coverage, along with reports of sources, is the regional studies studios of the early 20<sup>th</sup> century. Rohan arose on the ground, which the tsarist government took away from the Kharkiv slobidskyi cossack regiment and gave to the princes of Cantemirs, political emigrants from Moldova. The border character of the Kharkiv region determined the type of settlements established by Cantemir – sloboda, population of which consisted mainly of Ukrainians. Residents of Rohan experienced all the stages of the tsarism offensive on the identity of Sloboda Ukraine. The elimination of the regimental cossack system brought serfdom to Rohan residents, from which they freed only in the course of the reform of 1861.

With the termination of the Cantemir family line, in the first half of the 19<sup>th</sup> century Rohan belonged to their relatives– the Passekas, as well as to the princes of the Shakhovskys. As before, the population of Rohan was engaged in agriculture and related crafts. The number of settlements, that were growing around Rohan, has reached the amount of twenty-six.

During the reform of 1861, the landlords gave land to thirty two families of yard peasants who began assimilating the left bank of the river Rohan.

Starting from 1851, Rohan agricultural character was complemented by the emergence of the first industrial object – a paper mill. Its founder was the local landowner L. Passek. The factory manufactured a wrapping paper for the packaging of tea, sugar and tobacco. At first serfs worked at the factory and then employed men, women and children from the locals. The factory inspection repeatedly pointed out to the owners of the factory the need to carry out work to reduce the waste water pollution of the river Rohan.

As in other landowning villages of the Kharkiv region, there were no schools in Rohan. Only at the beginning of the 20th century a library facility was opened at the expense of the zemstvo.

Thus, in the second half of the 19th century the inhabitants of Rohan partly became workers of the paper mill and partly were hired at the enterprises of Kharkiv. But the majority of the population continued farming until 1914.

Key words: sloboda, village, river, farming, factory, the Cantemirs, the Passekas.

**Постановка проблеми.** «Не тільки велике місто, але і незначні село чи хутирець мають свою історію, свої особливості і стають знаними. За кордоном опису та історії не тільки міст, а й містечок присвячені цілі книги» – писав майже два століття тому один із перших харківських краєзнавців [12, передмова]. Історії Рогані XVIII–XIX ст. цілу книжку не присвятити – бракує джерел. Матеріал про історію Рогані, уміщений в «Історії міст і сіл Української РСР. Харківська область» своєю лаконічністю нагадує історичну довідку, а не стильний нарис [3, с. 880].

В останні два десятиліття краєзнавству приділяється більше уваги і у середині 1990-х років харківські архівісти спільно з ученими університету ім. В.Н. Каразіна опублікували три збірки документів з історії Харківського району XVII–XX ст. [11]. Документи і матеріали збірок, які містять відомості про власників та мешканців Рогані, є джерельною основою пропонованого дослідження. Крім того, цікавий матеріал про власників і забудову Рогані містить дослідження Г. К. Лукомського «Старовинні садиби Харківської губернії» [5]. Задум дослідження історії садибної забудови виник у петербурзького мистецтвознавця Г. К. Лукомського та власника маєтку на Харківщині – графа М. В. Клейнміхеля. Для реалізації задуму вони у 1914 р. здійснили автомандрівку повітами губернії і серед інших міст, містечок і сіл відвідали Рогань. У Рогані вони візуально оглянули залишки діяльності власників села XVIII – першої половини XIX ст. і зробили сім світлин. Подальші дослідження перервала перша світова війна. Все-таки, у 1918 р. графу М.В. Клейнміхелю вдалося власним коштом надрукувати підготовлену Г.К. Лукомським працю з історико-архітектурного дослідження поміщицького побуту Слобідської України. Важливість роботи Г.К. Лукомського пояснюється тією обставиною, що Рогань з перших звісток

про існування була приватним поміщицьким володінням, а не козацьким селом чи містечком, як більшість населених пунктів Харківського повіту у час існування козацько-полкового устрою. Епізодичні згадки Рогані у письмових пам'ятках XVIII–XIX ст. набувають історичного змісту завдяки працям істориків, які досліджували історію Слобідської України в цілому або той чи інший аспекти політичного, господарського, соціального життя краю. Найбільший внесок у вивчення історії Слобожанщини XVIII–XIX ст. зробив Д.І. Багалій. З його праць Слобідська Україна постає самобутнім українським регіоном. Позбувшись опіки імперських цензорів, Д.І. Багалій у показі політики царської влади дотримуввся принципу наукової об'єктивності і дійшов до висновку як про позитивний, так і негативний вплив політики Москви у регіоні [1]. Соціальні та господарські явища історії Слобожанщини XVII–XVIII ст. вивчив А.Г. Слюсарський, праця з еволюції структури селянства Лівобережжя і Слобожанщини виконана О.І. Гуржієм [10, 2]. Літературний доробок цих та інших фахівців і дає можливість дослідити історії Рогані – слободи, села.

**Виклад основного матеріалу.** Історія появи у 1730-х роках слободи Рогань, яка пізніше перетворилася на село, пов'язана з наслідками російсько-турецької війни 1710–1712 рр. Поразка Росії у війні змусила до переселення у межі Російської держави групу молдавських союзників царя Петра I на чолі з Дмитром Кантеміром. Маючи намір продовжити боротьбу за дунайські князівства, цар надав князеві Д.Кантеміру та групі молдавських бояр і дворян землеволодіння. Отже, за царським указом у власність Д. Кантеміру було віддано шматок землі на березі річки Рогань, який задля цього вилучили із складу Харківського козацького полку. Невідомо, чи була на берегах Рогані яка-небудь осілість харківських полкових козаків чи інших мешканців полку. Тільки від 1755 р.

маємо відомість про склад Харківського полку за сотнями із вказівкою місць проживання козаків кожної сотні. Ця відомість вказує, що у володінні Кантемірів козаків не було [6, с.191-195]. Кантеміри для залюднення отриманої від царської влади землі пішли звичним для Слобожанщини шляхом: закликали людей на слободи, надаючи їм різні пільги на певний термін. На жаль, документальний матеріал не відобразив цю сторону діяльності молдавських князів-вигнанців на українській землі. Першу письмову згадку про слободу Рогань маємо від 1736 р. У історико-статистичному описі Харківської єпархії вказано, що у Рогані з цієї дати існує Вознесенська церква [4, табл.]. У 1750 р. ця церква нараховувала майже сімсот віруючих: 373 особи чоловічої статі і 318 жіночої статі. Вони склали населення слободи Рогань і двох хуторів, що належали родині Кантемір – Дробицького та Усовського. Назва Дробицького хутору збереглася у топоніміці Харківщини до нашого часу. Дробицький яр містяться на південно-східній околиці Харкова і знаний в Україні своїм меморіалом. Перший географічний опис слободи Рогань з'явився лише після скасування козацького полкового устрою. Згідно маніфесту імператриці Катерини II від 28 липня 1765 р. козацька служба була замінена регулярною армійською, а замість полків як адміністративних одиниць постала Слобідсько-Українська губернія. 1773 р. чиновники губернського управління склали відомості про провінції і комісарства Слобідсько-Української губернії, про їхні містечка, села, хутори разом з наявними мешканцями „обоєго пола”. Згідно з цією „Ведомостию...” слобода Рогань належить кн. Костянтину Дмитровичу Кантеміру та його дружині Софії Богданівні Кантемір (уродженій Пассек). У слободі мешкали 10 осіб духовного звання. Населення слободи склали 1053 особи, з них 569 – чоловічої статі та 484 – жіночої. Щодо національного складу мешканців, то більшість феодално залежних від власників слободи становили „черкаси”, тобто українці – 958 осіб та 81 – „волохи” – молдавські земляки Кантемірів [6, с. 321]. Таким чином, слобода Рогань населена була пе-

реважно українцями, великоросів ні серед селян, ні серед слуг Кантемірів не було. Що стосується „волохів”, то із довідки неможливо визначити, чи прибули вони на Слобожанщину під час нової російсько-турецької війни, яка почалася у Подунав'ї 1768 р., чи були переселенцями більш раннього часу. Імовірно, що саме „волохи” склали дворовий штат Кантемірів, а часті й охорону, яка була не зайвою у зв'язку із зростанням числа селянських виступів по всій імперії, які незабаром набули масштабів селянської війни.

У 1783 р. був складений Генеральний план Харківського повіту. Саме у цьому документі можна ознайомитися з першим докладним описом слободи Рогань. Слобода була розташована на правому, більш високому березі річки Рогань (до речі, сучасна назва річки – Роганка – у писемних джерелах уживається, починаючи з XIX ст.). Безпосередньо через слободу проходив шлях із Харкова до Чугуєва. Слободу на окремі частини поділив також Метюков струмок. Можливо, так у XVIII ст. називався струмок, який збігає до річки у районі вулиці Чехова і відомий своєю джерельною водою. На річці навпроти слободи Кантеміри мали млин, який працював цілорічно. Він використовувався як для потреб поміщика і мешканців Рогані, так і для сторонніх замовників. Щорічний прибуток з роботи млина складав до 30 руб. [11, с. 32]. Річка мала спокійну течію, у ширину була вісім сажнів. Улітку вона міліла, рівень води знижувався до піваршина. Річкову рибу (окунів, карасів, линів, тунців) селяни ловили для потреб поміщика.

Рід Кантемірів у XVIII ст. складався з ліній Дмитра Кантеміра і його братів. У 1730-х роках засновником слободи міг бути Антіох Дмитрович Кантемір, відомий перш за все як російський поет епохи класицизму. З 1732 по 1738 рр. А.Д. Кантемір був імперським послом у Англійському королівстві [7, с. 251]. Отже, якщо слобода й була заснована за його ініціативою, то виконавцем задуму була інша особа, можливо, з числа родичів або земляків А.Д. Кантеміра. 1744 р. А.Д. Кантемір помер у тридцяти п'ятирічному віці і був по-

хований у Нікольському Грецькому монастирі у Москві. Слобода Рогань стала власністю його двоюрідного брата К.Д. Кантеміра та його дружини С.Б. Кантемір. Можливо, саме вони побудували панську садибу у слободі і стали не тільки її власниками, а й мешканцями. К.Д. Кантемір був генерал-поручиком царської армії і начальником дивізії. У XVIII ст. у царській Росії дивізія була не військовим з'єднанням, а мобілізаційною округою. У 1760-х роках князь К. Д. Кантемір намагався задокументувати відомості про усі поміщицькі землі Слобідської України. Метою такого опису була перевірка законності володінь дворян, які у той час ще були зобов'язані обов'язковою військовою або цивільною службою. Але в умовах інтенсивної колонізації краю, захоплення „нічийної”, а часто і сусідської землі, широкого розповсюдження поглядів, що земля належить тому, хто перший обробив цілину, зіткнення бюрократичних і козацьких уявлень про власність, князівське починання зазнало невдачі [4, с. 170]. У 1776 р. К. Д. Кантемір помер, у 1790-х роках власником Рогані став його син Д. К. Кантемір. Деякі факти з життєвих біографій Костянтина Дмитровича та Дмитра Костянтиновича Кантемір навів у своїй книзі дослідник поміщицького побуту Слобожанщини 1914–1917 рр. мистецтвознавець Г.К. Лукомський. Він пише, що наприкінці XVIII ст. Д. К. Кантемір побудував у Рогані нову Вознесенську церкву і каплицю над могилою батька К.Д. Кантеміра [5, с. 56]. Церкву Г.К. Лукомський і М. В. Клейнміхель бачили у 1914 р. на власні очі і зробили кілька світлин. У 1914 р. будівля церкви була у доброму стані, архітектура її нагадує період раннього класицизму, у другому ярусі зроблені ніші. Церкву увінчують шпиль і дзвіниця. Дзвіниця Г. Лукомському видалась важкуватою, але правильних пропорцій [5, с. 57, фото №39, 44]. На відміну від церкви, каплиця до 1914 р. не збереглася. Можливо, причиною були згасання роду Кантемір і перехід Рогані до нових власників – Пассеків і Шаховських. Будівничий церкви і каплиці кн. Д.К. Кантемір 1801 р. чи 1803 р. захо-

рив, був визнаний божевільним і останні сімнадцять років життя провів у фортеці під наглядом (спеціальних психіатричних медичних закладів тоді ще не було). Помер останній з Кантемірів 1820 р. [5, с. 57].

Якщо Вознесенська церква весь час була діючою, то у каплиці релігійні служби припинилися, її станом ніхто не цікавився і, врешті-решт, 14 березня 1906 р. Харківська духовна консисторія прийняла указ про ліквідацію каплиці. Місцевий піп спалив залишки іконостасу, церковну ж утварь забрав до Вознесенської церкви. Сама ж будівля цього своєрідного мавзолею над могилою одного з князів Кантемір у 1914 р. ще височіла серед порослого бур'янами поля. Уяву про каплицю зберегли ще кілька світлин [5, фото №40-43]. Треба думати, що у наступні роки залишки каплиці, зробленої з цегли, були розібрані на нові будівельні потреби, як це і передбачав Г.К. Лукомський [5, с. 56].

Основним заняттям панських черкас-українців і у часи слобід, і пізніше, коли імперія поширила у краї кріпацтво, було землеробство. На роганських чорноземних ґрунтах краще родили такі культури, як жито, овес, пшениця і просо [11, ч. 1, с. 33]. Натомість роганські луки мали середню вартість. У навколишніх байраках і невеликих лісах росли дуби, клени, ялини, ясени, оріхи і вільха. Промислового значення місцева деревина не мала, але на потреби житлового будівництва Кантемірів та залежних від них селян була придатна. Типовими для періоду панування натурального господарства були сільські ремесла: ковальське, шевське, гончарне, столярне, кравецьке і плотницьке. Слобідське жіноцтво, крім участі у польовій праці, пряло коноплі, бавовну і шерсть та займалося рукоділлям. У XVIII ст. у слободі Рогань не було ні ярмарок, ні постійної або епізодичної торгівлі. І поміщики, і слобожани користувалися харківськими, мерешанськими та липецькими ярмарками. Джерела зберегли кілька описів липецьких ярмарків. Щорічно у сотенній козацькій слободі Липці відбувалися від трьох до п'яти ярмарків. Традиційними датами їх проведення були 9 травня, 29 червня, 1 вересня і 6 грудня (усі дати – за старим сти-



лем). Ярмарки тривали один-два дні. Поміщицькі селяни, серед них і мешканці Рогані, привозили хліб і волові шкіри, купці із Харкова та Белгорода – шовкові та «бумажні» тканини, різноманітні дрібні речі, необхідні у господарстві [4, с. 203–204]. Невдовзі після скасування полкового устрою один із липецьких ярмарок відвідав петербурзький академік В. Ф. Зуєв, який залишив колоритний опис ярмаркування по-слобожанськи. Приїжджі і все населення містечка були на ярмарку. Вулиці були заповнені возами з різноманітним крамом. На возах привезли їстівні припаси, овочі, кримську сіль. У лавках і просто у хатах мешканців Липців – сулії з горілкою і медом. Гроші стягують переважно за вино і сіль, інші товари часто-густо продаються в обмін на потрібне купцеві. Ціна глиняного горшка – дві міри жита, які треба насипати у нього ж. За кухлик молока – такий же кухлик [4, с. 170]. Ліквідація козацького устрою Слобожанщини царським урядом привела до суттєвих соціальних перетворень, зачепила усі верстви населення. „Послушенствующие” панам, селяни стали кріпаками. В першій половині XIX ст. кріпаки знаходилися в абсолютній волі пана з усіх питань: правових, майнових, родинних. На долі кріпаків села Рогань також позначилася зміна власників. У період утримання через хворобу князя Д.К. Кантеміра під вартою, Роганню фактично опікувалася казна. Пізніше унаслідок судових розглядів новими власниками стали нащадки його матері – родина Пассеки і князі Шаховські. Пассеки належали до стародавнього дворянського роду, який вийшов з Чехії. І надвірний радник В. В. Пассек, і князь О. О. Шаховський вважалися власниками половини Рогані і хуторів, які розміщувалися на їхній землі. Пізніше князі Шаховські продали свою землю Харківському поземельному банку [11, ч. 1, с. 33].

Кріпосне право викликало опір серед селян, гальмувало господарський і соціальний розвиток. Понад 1200 жителів Рогані і 26 хуторів суцільно були неписьменними. Органи «народної» освіти констатували в усіх звітах, що у Рогані, як і в інших поміщицьких землях, світської школи немає. Нарешті, у 1859 р. розуміння

необхідності і неминучості скасування кріпацтва утвердилося і у царя Олександра II, і 1861 р. з'явився загальновідомий Маніфест. 23 вересня 1862 р. кріпаки села Рогань отримали Уставну грамоту про надання волі від поміщика П.В. Пассека. Помпею Васильовичу Пассеку належало 1800 десятин землі. Грамота змінювала статус 198 селян і 129 дворових людей із кріпаків на тимчасовозобов'язаних, кожна ревізька душа чоловічої статі отримувала у вічне і спадкове володіння кількість землі, яка складала 25% максимального наділу Харківського повіту. Переділ землі між власником села П.В. Пассеком і колишніми кріпаками викликав необхідність у переселенні 32 родин у межах Роганської волості. Грамота надавала «внутрішнім мігрантам» три роки на переселення. Можна твердити, що наслідком скасування кріпацтва стало залюднення мешканцями Рогані лівого берега річки [11, ч. 2, с. 15-16]. Факсиміле уставної грамоти села Рогань, підписаної замість неписьменних селян священиком місцевої церкви П. Захаровим, можна бачити у сучасній збірці архівних документів [11, ч. 2, с. 18].

Починаючи з 1851 р. землеробську характеристику Рогані став доповнювати перший промисловий об'єкт – паперова фабрика. Фабрика була заснована місцевими поміщиками Пассеками. Фабрика виробляла обгортувальний папір для фасування чаю, тютюну і цукру. В асортимент продукції входив також картон для капелюхів-циліндрів. Роганська фабрика поєднувала механічну і ручну працю. Основним двигуном був пар. У перші роки на фабриці працювали місцеві кріпаки, вільнонайманими були лише майстри. Використання кріпацької праці робило низькою собівартість продукції. Для виробництва паперу використовувалася вторинна сировина, солома і лахміття. Заготівлею сировини займалися знову-таки селяни-кріпаки. Фабричним транспортом були коні і вози. Зберігся детальний опис паперової фабрики пореформеного часу. У 1881 р. вона належала місцевій поміщиці Єлизаветі Петрівні Пассек. Асортимент продукції продовжував складати папір для чаю, тютюну, цукру. У зв'язку із запитом кіль-

кох цукрових заводів папір для цукру виготовляли білого і синього кольорів. Коштував він 2 руб. 60 к. за пуд. Річний об'єм виробництва складав 2 тис. пудів, а все виробництво паперу – 11800 пудів на суму 32100 руб. [11, с. 31-32]. На фабриці було 24 кваліфікованих робітника і 18 «чорноробів». Крім того, у ручному виробництві працювали 3 робітники. Керували виробництвом три майстри. Усі працівники фабрики були мешканцями Рогані. Середня заробітна платня складала 10-12 руб. Використану воду рукавом зливали у річку Роганку. Це було причиною забруднення території, що пролягала нижче фабрики. Екологічна шкода була причиною конфліктів власниці фабрики та місцевих селян і час від часу ставала об'єктом уваги фабричної інспекції.

У 1882 р. паперова фабрика Є. П. Пассек не працювала. Звіт Харківського фабричного округу за 1885 рік фіксує відновлення роботи фабрики. Її новими власниками стали брати Монакови [9, с. 6–7]. Харківський фабричний округ охоплював територію Харківської і Катеринославської губерній, частину повітів Полтавської губернії і більшість території Області Війська Донського. На території округу працювали усього три паперових фабрики. Конкуренція між ними не мала місця і кожна з фабрик мала гарантований ринок збуту продукції, передусім від замовлень цукрових заводів і фірм з продажу чаю і тютюну. Фабричний інспектор В. Святловський та його помічник інженер-технолог Долінський відзначили, що паперова фабрика у Рогані знаходиться у котловині на піщаному ґрунті. Технічне обладнання фабрики гірше, ніж Некрасовської фабрики Глухівського повіту (власник М. Терещенко). На фабриці працюють місцеві мешканці. Умови техніки безпеки задовільні, працівники фабрики користуються медичною допомогою. При цьому було відзначено, що фабрика із свого скромного бюджету виділяє на медичні потреби 112 руб. (при кількості працівників – 87 осіб), що є добрим прикладом для інших власників підприємств [9, с. 88]. Фабрика працювала у дві зміни: денну і нічну. Крім чоловіків серед робітників були жінки і діти. Зароби-

тна платня жінок складала  $\frac{3}{4}$  зарплати чоловіків, дітей –  $\frac{1}{2}$  зарплатні дорослих. Але треба відмітити, що чоловіки, жінки та діти виконували різні операції у виробничому циклі.

На початку ХХ ст. Роганська фабрика стає власністю Ш. Х. Цейтліна, а після його смерті – удови і спадкоємців. У січні 1905 р. робітники фабрики оголошують страйк з вимогами скорочення робочого дня до 8 год., підвищення заробітної плати, покращення умов праці на фабриці. Незадовільний стан санітарних умов на паперових фабриках відзначався у тогочасній літературі [8, с.11]. Загострилося питання про забруднення річки і навколишньої місцевості стічними водами. У липні 1911 р. спеціальна комісія оглянула стан фабрики. Фабричні очисні споруди мали фільтри Дрейзера і відстійники, зроблені за проектом професора Скворцова. Фільтри містили шлак і кокс, які мали забезпечити очистку води. Відстійники мали місткість  $20 \times 3 \times 2,5$  сажень. Забруднена вода поступала у чотири відстійника почергово. Після проходження усіх чотирьох відстійників вода потрапляла у річку [11, с. 82]. Насичення річки недостатньо чистою водою сприяло заболоченню. Для вирішення питання стічних вод і поліпшення санітарного стану фабрики комісія розробила програму з 14 пунктів. Серед них: хімічний аналіз води, заходи щодо захисту працівників від бруду, створення закритих джерел питної води, облаштування спеціального місця для відходів виробництва. Виконання цих вимог розтягнулося більше, ніж на два роки і лише у листопаді 1913 р. чергова комісія визнала систему очисних споруд задовільною [11, с. 85]. Інформацію про те, що власники фабрики не приділяють достатньої уваги до благоустрою села, відзначив під час відвідин пам'ятних місць Рогані Г.К. Лукомський [5, с. 57]. Враження Г.К. Лукомського залишили краєзнавцям дві загадки. По-перше, він вважав, що частина колишньої поміщицької садиби стала власністю школи. Але документи 1900-1914 рр. фіксують у Рогані лише народну бібліотеку і вказують на відсутність світського навчального закладу. Можливо, становище де-факто не

збігалося з де-юре? І друга загадка: прикордонний стовп на роганській ділянці дороги з Харкова до Чугуєва [5, фото № 45]. Стовп зроблено з цегли. Імовірно, такої ж, з якої 1798 року постала нова будова Вознесенської церкви. Г.К. Лукомський нічого не говорить про призначення прикордонного стовпа або напису на ньому. Можливо, справа йде про розмежування території харківського і чугуївського воєводств XVII чи XVIII століть?

**Висновки і перспективи подальших досліджень.** Населений пункт Рогань з часу свого виникнення у 1730-х роках належав до поміщицьких сіл України і перший час мав характер слободи. З середини XVIII ст. населення Рогані складало приблизно 700 осіб „черкас”, а протягом XVIII ст. ніколи не зменшувалося і зросло до 1000–1300 осіб. Власниками слободи і села Рогань були кн. Кантеміри, дворяни Пассеки, кн. Шаховські. Основними заняттями мешканців Рогані було землеробство та пов’язані з ним ремесла – ковальство, шевство та інші.

Характер місцевості і брак робочих рук визначив поступовий характер господарського засвоєння території Рогані. Показником цього є зростання кількості хуторів від двох у середині XVIII ст. до двадцяти шести напередодні селянської реформи 1860-х рр. У другій половині XIX ст. мешканці Рогані частково стають робітниками місцевої фабрики, частково наймаються працювати на підприємствах губерньського центру. Але більшість жителів Рогані у період до Першої світової війни продовжували займатися землеробством.

#### Література

1. Багалій Д.І. Історія Слобідської України. Х.: Дельта, 1993. 256 с.
2. Гуржій О.І. Еволюція соціальної структури селянства Лівобережної та Слобідської України (друга половина XVII- XVIII ст.). К.: Ін-т історії України НАН України, 1994. 150 с.
3. Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. Харківська область. / Ред. кол. Сіроштан М. А. (гол. редкол.), Астахов В. І., Бурик Г. Г. та ін. К.: Гол. ред. УРЕ АН УРСР, 1967. С. 850-851.

4. Историко-статистическое описание Харьковской епархии. Отд. II. Уезды Харьковский и Валковский. М.: Тип. Готье, 1857. 332 с.
5. Лукомский Г. Старинные усадьбы Харьковской губернии. – [2-ое изд.]. Х.: ЧП „Райдер”, 2001. 96 с., альбом, прил.
6. Материалы для истории колонизации Харьковской и отчасти Курской и Воронежской губернии. Харьков: Тип. К. Л. Счасни, 1890. С.143-318.
7. Одесский М.П. Кантемир и Поуп. // Прометей. Историко-биографический альманах. Т.16. М.: Молодая Гвардия, 1990. С.251-262.
8. Опацкий А. Н. Фабрично-заводская промышленность Харьковской губернии и положение рабочих. Х.: Тип. Дарре, 1912. 138 с., табл.
9. Святловский В. В. Отчет за 1885 г. фабричного инспектора Харьковского округа д-ра В. В. Святловского. СПб.: Тип. В. Киршбаума, 1886. 127 с., табл. (IX Харьковский фабричный округ).
10. Слюсарский А.Г. Социально-экономическое развитие Слобожанщины XVII- XVIII вв. Х. : Книжн. изд-во, 1964. 462с.
11. Харківський район. Збірник архівних документів і матеріалів. Гол. ред. Б. К. Мигаль. Ч.1. Х. : Фоліо, 1994, 92 с.; ч.2. Х. : Фоліо, 1995. 142с.; ч.3. Х. : Фоліо, 1996. 184 с.
12. Щелков К. П. Харьков: историко-статистический опыт. Х.:Тип. губернь. правл., 1880. 72 с.

#### Література

1. Bahalii D.I. Istoriiia Slobidskoi Ukrainy. Kh.: Delta, 1993. 256 s.
2. Hurzhii O.I. Evoliutsiia sotsialno istruktury selianstva Livoberezhnoi ta Slobidskoi Ukrainy (druha polovyna XVII- XVIII st.). K.: In-t istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 1994. 150 s.
3. Istoriiia mist i sil Ukrainskoi RSR: V 26 t. Kharkivska oblast. / Red. kol. Siroshstan M. A. (hol. redkol.), Astakhov V. I., Buryk H. H. tain. K.: Hol. red. URE AN URSR, 1967. S. 850-851.
4. Istoriko-statisticheskoye opisaniye Kharkovskoy eparkhii. Otd.II. Uyezdy

- Kharkovskiy i Valkovskiy. M.: Tip. Gotye. 1857. 332 s.
5. Lukomskiy G. Starinnyye usadby Kharkovskoy gubernii. – . [2-oye izd.]. Kh.:ChP „Rayder”. 2001. 96 s. albom. pril.
6. Materialy dlya istorii kolonizatsii Kharkovskoy i otchasti Kurskoy i Voronezhskoy gubernii. Kharkov: Tip. K. L. Schasni. 1890. S.143-318.
7. Odesskiy M.P. Kantemir i Poup. // Prometey. Istoriko-biograficheskiy almanakh. T.16. M.: Molodaya Gvardiya. 1990. S.251-262.
8. Opatskiy A. N. Fabrichno-zavodskaya promyshlennost Kharkovskoy gubernii i polozheniye rabochikh. Kh.: Tip. Darre. 1912. 138 s..tabl.
9. Svyatlovskiy V. V. Otchet za 1885 g. fabrichnogo inspektora Kharkovskogo okruga d-ra V. V. Svyatlovskogo. SPb.: Tip. V. Kirshbauma. 1886. 127 s. .tabl. (IX Kharkovskiy fabrichnyy okrug).
10. Slyusarskiy A.G. Sotsialno-ekonomicheskoye razvitiye Slobozhanshchiny XVII- XVIII vv. Kh.: Knizhn. izd-vo. 1964. 462s.
11. Kharkivskiy raion. Zbirnyk arkhivnykh dokumentiv i materialiv. Hol. red. B.K. Myhal. Ch.1 Kh. : Folio. 1994, 92 s.; ch.2. Kh. : Folio. 1995. 142s.; ch.3. Kh. : Folio. 1996. 184 s.
12. Shchelkov K. P. Kharkov: istoriko-statisticheskiy opyt. Kh.:Tip. gubern. pravl. 1880. 72 s.